

B) VIJESTI IZ OSTALIH SRODNIH USTANOVA

HISTORIJSKI ARHIV U OSIJEKU

God. 1962. navršilo se petnaest godina od osnutka osječkog Arhiva, a pet godina što on djeluje kao samostalna arhivska ustanova. Historijski je arhiv u Osijeku stoga u mogućnosti da sada postavi sve određene smjernice za svoj daljnji rad na spašavanju, sređivanju i objavljivanju arhivske građe, koja se u današnjem vremenu bez postojanja arhivskih ustanova najvećim dijelom ne bi mogla sačuvati.

U pogledu arhivske vanjske službe ukazuje se u prvom redu potreba izgradnje vanjske arhivske mreže. Ta se služba provodila osnivanjem mreže kotarskih arhivskih povjereništava s mjesnim kotarskim arhivskim sabiralištima u sjedištima i važnijim mjestima svih kotarskih narodnih odbora arhivskog područja (Osijek, Vinkovci, Našice, Virovitica). Takvom organizacijom moralo se međutim potpuno prekinuti kada su god. 1962. ukinuti dotadašnji narodni odbori kotara i uključeni u nove velike kotare. Nakon toga preostalo je samo izgraditi arhivsku vanjsku službu na osnovu novih povećanih općina. Unatoč pomjeranju novih kotarskih granica područje osječkog Historijskog arhiva ostalo je kao ustaljena prirodna cjelina nepromijenjeno i od 14 novih općina povećanog kotara Osijek ono sada obuhvaća 11 njegovih općina, a od kotara Bjelovar novu općinu Virovitica.

Što se tiče skupljanja arhivske građe bio bi preveliki posao nabrojiti sve one arhivske fondove s kojima su se u posljednje vrijeme povećale arhivske zbirke, ne mogu se ipak mimoći oni najglavniji i najvažniji. Osječki je Arhiv skupio veliki broj arhivalija Osijeka i okolice od kojih treba istaći arhivu osječke bolnice (1874—1918), Tvornice žigica »Drava« (1882—1956), plinare (1884—1956), ostatke arhive osječke pivovare (1946—1956) itd. Skupljeni su ostaci arhiva pojedinih osječkih škola, predratnih osječkih srednjoškolskih književnih društava, raznih osječkih društava, među kojima je najvažnija potpuna arhiva Hrvatskog pjevačkog društva »Lipa« u Osijeku, Donjem gradu (1894—1946). To je jedini sačuvani arhiv osječkih kulturnih društava, koji je tim vredniji što sadrži i spise starijih osječkih pjevačkih društava te veći broj oglasa glazbenih priredaba izvedenih u Osijeku i izvan Osijeka sve do prve polovice 19. stoljeća. Spašavanje dokumentacije naše kulturne baštine našlo je razumijevanja i kod starih osječkih porodica, pa su primljene vrijedne obiteljske isprave i prepiska pok. osječkog odvjetnika dra Ise Cepelića, dugogodišnjeg osječkog gradskog načelnika, odvjetnika i javnog bilježnika dra Vjekoslava Hengla, Hele Knobloch, rođene Janković itd. Prigodom razgraničenja arhivske građe predala je nova uprava Državnog arhiva u Zagrebu ogromni arhiv vlastelinstva Valpovo (1721—1935) čime se uz arhiv vlastelinstva Vukovar (1719—1945) omogućuje uvelike uvid u feudalne odnose nekadašnje Slavonije.

Da se ogromne arhivske zbirke smjeste tako da budu pristupačne, potrebni su odgovarajući prostor i sređivanje spisa. Od god. 1960. izgrađeno je u vlastitoj režiji 1100 tekućih metara novih visokih drvenih polica na koje je smještena građa koja je do tada većim dijelom ležala na podu, a istovremeno nabavljeno je i 1690 potpuno zatvorenih arhivskih kutija u koje se ulažu glavni arhivski fondovi.

Osim raznih članaka u dnevnoj i stručnoj štampi izašla je u Spomen-knjizi »Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu, Spomenica 1861—1961«, Novi Sad, 1961,

rasprava dra Firingera »Prvih pet gostovanja novosadskog pozorišta u Osijeku (1861—1885)«, dok je Pododbor Matice hrvatske u Osijeku god. 1962. izdao knjigu arhivista prof. Ive Mažurana »Srednjovjekovni Osijek«.

U sklopu Historijskog arhiva pod rukovodstvom prof. Stjepana Brlošića radio je uspješno Odjel za historiju radničkog pokreta i SKJ. Odlaskom prof. Brlošića na dužnost direktora osječke Galerije slika ostalo je nepopunjeno mjesto rukovodioca tog odjela. Pod dosadašnjim rukovodstvom sakupljena je važna dokumentacija radničkog pokreta i Narodno-oslobodilačke borbe. Počelo se i s izradom posebnih djela iz tog područja, te dr Lavoslav Kraus piše »Povijest radničkog pokreta Osijeka i okolice 1919—1941«, a prof. Brlošić »Pregled NOB Osijeka i okolice«.

Povećanjem stručnog osoblja, dobivanjem potrebnog spremišnog i skladišnog prostora te jačanjem popularizacije osječke prošlosti i izdavačkog rada moći će se postići preduvjet da Historijski arhiv u Osijeku izvršuje zadatke na koje je pozvan po svojoj ogromnoj vrijednoj arhivskoj građi koja se nalazi u njegovim arhivskim spremištima. To je dužnost također i ozbirom na značenje Osijeka, njegovu prošlost, tradiciju, kulturu, upravnu i privrednu ulogu, jer Osijek nikada nije prestao biti kulturni centar Slavonije, pa dosljedno tome i arhivska služba treba da ima odgovarajuće mjesto.

Dr K. Firinger

GALERIJA SLIKA U OSIJEKU

Odlukom općine Osijek, Galeriji je u jesen 1962. god. dodijeljena zgrada na Bulevaru JA, te je na taj način nakon dugog vremena riješen problem smještaja ove ustanove. Zgrada je građena koncem stoljeća, a projektirao ju je poznati arhitekt Josip Vancaš za dra Dragutina Neumanna, predsjednika Hrvatskog sabora. Ona je na dobrom mjestu, lako pristupačna građanstvu i ima ukupno 755 m² prostora u prizemlju i u prvom katu, dok korisnoj svrsi mogu poslužiti i podrum. Oko zgrade je mali park koji se može koristiti za izložbu skulptura u prirodi.

Zgrada u sadašnjem stanju ne može služiti galerijskoj svrsi, već se moraju izvršiti manja preuređenja. Izrada projekta za preuređenje zgrade povjerena je ing. arh. Miroslavu Begoviću iz Zagreba.

Preuređenjem se predviđa obuhvatiti sve što je za kompletan rad ustanove potrebno: prostorije za stalne i povremene izložbe, za upravu i studijski rad, spremište za slikarsku, grafičku i kiparsku zbirku, za stolarsku radionicu, za fotolaboratorij itd. Za uređenje osigurali su sredstva: Savjet za kulturu SRH, kotar i općina Osijek.

U dodijeljenu zgradu tokom jeseni 1962. prenesene su umjetnine iz privremenih spremišta u zgradi kotara i Muzeja Slavonije.

Godine 1961. izvršene su i personalne promjene u Galeriji. Za v. d. direktora postavljen je prof. Stjepan Brlošić, dok u ustanovi služi već niz godina pomoćni službenik Josip Marković.

Tokom 1961. i 1962. galerijske su se zbirke povećale za 41 novi eksponat. Najveći broj umjetnina poklonio je Savjet za kulturu SRH iz Zagreba, a također i NO kotara Osijek, dok je manji dio Galerija otkupila iz svojih sredstava. Među prinovama zastupane su mnoge vodeće ličnosti savremenog likovnog stvaranja Jugoslavije, tako da će se u izložbenim prostorijama moći prikazivati kontinuitet likovnog stvaranja kod nas.

God. 1961. Galerija je pomogla pri osnivanju Podružnice ULUH-a za Slavoniju, kao i pri organiziranju 6 izložbi ULUH-a i to 3 u Osijeku, a po jednu u Vinkovcima, Slav. Brodu i Đakovu. Administrativni poslovi ULUH-a zasada se još vrše u prostorijama Galerije.

S. Brlošić

OSNIVANJE ZAVODA ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE

Po preporuci Savjeta za kulturu NRH o proširenju mreže zavoda za zaštitu spomenika kulture u NR Hrvatskoj osnivanjem kotarskih i općinskih zavoda za zaštitu spomenika kulture, Narodni odbor kotara Osijek svojim rješenjem br. 11-14862/1 61 od 21. XII 1961. god. osnovao je *Zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku* kao samostalnu ustanovu. Suosnivači Zavoda su i ostali kotarevi na području Slavonije.

Osnivanje ovoga Zavoda na području Slavonije bila je prijeka potreba obzirom na obilje spomenika kulture i obzirom na njihovo teško stanje.

Zadaci Zavoda su obimni, a utoliko veći što djeluju na području čitave Slavonije, gdje je spomeničko nasljeđe brojno i raznovrsno od bogatih arheoloških lokaliteta, sakralnih i etnografskih spomenika, preko urbanih cjelina do spomenika iz perioda razvitka revolucionarnog radničkog pokreta, KPJ i Narodne revolucije.

Od osnivanja Zavoda do 1. X 1962. god. sva predviđena radna mjesta u Zavodu bila su nepopunjena, kada je 1. X 1962., NOK-a Osijek postavio vršioca dužnosti direktora Zavoda prof. Novaka Jocovića, a 17. XII 1962. primljen je administrativni službenik Zavoda drug Ilija Grančić.

Za tri mjeseca djelovanja u 1962. god. Zavod je formirao organ društvenog upravljanja — Savjet Zavoda —, izradio statut Zavoda, Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta u Zavodu i obavio upravno-pravne poslove vezane za početak rada ustanove.

Zavod je privremeno smješten u zgradi NOK-a Osijek, ul. A. Cesarca br. 4.

N. Jocović